

SZÉPIRODALMI

FIGYELŐ.

Második félév, 21-ik szám.

Szerkesztői szállás,

hová a lap szellemi részét illető küldemények utasítandók: Ullői-ut és 3 pipa-utca sarkán 11-ik szám.

Megjelenik e lap csütörtökön.

Előfizetés helyben házhoz hordva, vidéken postai szétküldéssel, *félévre 5 ft. egész évre 10 ft.*

Kiadó hivatal,

hová az előfizetési pénzek s minden a lap anyagi részét illető dolgok utasítandók: Egyetem-utca 4-ik szám.

NYELV ÉS NYELVÉSZET.

(Folytatás.)

Minő, sajnálatra méltó kár, hogy egy tudósunk — a kit magyar születése, egészen magyar nevelése, széles ismeretei, ropant olvasottsága egy — mondhatnám, egyetlen egy — Révaynk polczára emelhetett volna — mélyen sülyedt ama hinárbal! „Huszonkét éves koromig — így ír Fogarasy, a magyar hangsulyról való értekezésében — alig hállottam más nyelvet a magyarnál, beszélni pedig épen nem beszélék mást; néha-néha az iskolai diákságot kivéve, midőn a „signum“-tól félttem. A táj is, melyben az anyai nyelvet az anyai tejjel együtt beszívám, és folytonosan gyakorlám *vala* — Miskolcz és Patak vidéke — kezeskedik magyar nyelvérzésem helyességéről.“ Hányadik nyelvészünk dicsekedhetik ily kedvező, ily megbecsülhetlen előzményekkel? És ime, mire vitte az idegen tudósok, tudomány bálványozása! Legközelebb arra a stylra, a melyben — különben oly méltó — öndicséretét elmondja, és a mely, mint a helyes nyelvérzék s ferde elméletek vegyes eredményének mutatványa, nyilatkozata záró szavait szembetünőleg megezáfolja. Avvagy kezeskedik-e Miskolcz és Patak a „beszélék, beszívám és gyakorlám *vala*“ helyességéről? Aligha!

Ez a kis idézet jellemzi in nuce Fogarasynek egész nyelvész-irodalmi pályáját. Folytonos vegyülete — nem mondom küzdelme — bátor inkább szeretném, ha úgy volna — a *natus* és *expertus hungarusnak* a *doctus ex libris*-sel. Stylusában a leg-töstörzökösebb magyarság, kellő népies kifejezé-

sek, a szavak szintoly szabatos mint szerencsésen talált rendje untalan váltakozik az ügyetlen, tudatlan fordítóktól, hebehurgya nyelvmivelőktől, és végül a nyelvérzéketlen nyelvészektől bekapott barbarismusokkal, ferdeségekkel és fonáságokkal. Szóalkataiban a legsikerültebb és nyelvünk törvényeiben gyökerezett ötletek mellett, mennyi példája az idegen synonymiát hajhászó, a magyar sajátságot sértő szerencsétlen — hogy ne mondjam, idétlen — szüleményeknek. Rendszeres munkáiban a leg-talpraesettebb és igazán nyelvszellem-sugallta észrevételek — csak *többek közül* emlitem a „Magyar nyelv szellemé“-ből a „midőn látta volna,“ a „mit sem“ kritikáját; a „Hangsuly“-ból a „nak nek“ ragról való fontos megjegyzést (XI); és mindenek felett az „Eurékát“: „a magyar hangsulyozás és szórend közti elválhatatlan és egymásból következő kapcsolatot, syntaxisunk alapkövét — ezek a gyümölcsessel kecségtető diszes virágok előlve, elfojtva az idegen elméleteknek hódoló, kritikátlan tudományosság dudvái között! Vagy tán sokat mondok? Hadd szolgáljon tanuságul egy példa a sok közül. Fogarasy egyik — úgy tetszik legutolsó — értekezésében elhiszi Buttmannak, s el is mondja utána, hogy Herodotus — a törzskös *görög* író — nem tudott helyesen élni a *görög* aoristussal! Sőt még többet mond, azt t. i. hogy Herodotus korában átaljában a *görög* nemzet maga még nem tudta jó módjával: mit csináljon evvel az időformával!! A valóság az: hogy Buttman-

nak, s átaljában egy német philogusnak sincs az agyában hely az aoristus eszméje számára, és mintsem saját tudatlanságát, vagy felfogása hiányát vallja meg, inkább a görögírókat vádolja, hogy nem tud görögül*). Hogy Buttmann ezt teszi, természetes; de hogy Fogarasy utána mondja, és helyeselni is látszik, az se nem természetes, se nem helyes. Nem csuda hát, ha feljebb dicsértem és más fontos, sarkalatos észrevételei nem váltak nála fénypontokká, a melyekkel honi

*) Kiválság, mondhatnám, tán kirekesztőleg a német philologus szokása, hogy, ha valamely idegen nyelv tanulására adja magát, mindjárt hajlandó azt hinni, igen sokszor hiszi, és világos szókkal állítja is, hogy ő jobban tudja az idegen nyelvet, mint a benne született. Közlebb-ről forgattam egy „Cornelius Nepos“-t, a melynek német kiadója szemére veti nem egyszer auctorának, hogy nem tud jól latinul, s még meg is tanítja, miképen kellett volna magát kifejezni. *Böhltingk* roppant nagy szanszkritista, azt meg kell adni neki; de bizony nevetséges, midőn ő neveti *Wilson*-t, miért állítja, hogy a brahmin pandita jobban érti a *Védákat*, mint az európai nyelvész. A hely megérdemli az idézetet: „Wir glauben also nicht wie H. H. WILSON, dass z. B. SAJANA besser als jeder europäische Erklärer die Ausdrücke des VEDA verstanden habe —; sondern wir glauben, dass ein gewissenhafter (— mintha már ez elég volna a tudásra —) europäischer Erklärer den VEDA weit richtiger und besser verstehen könne, als SAJANA.“ stb. Előbb meg így szól: „Auch ist es Niemand eingefallen z. B. unser Verständniss der hebräischen Bücher alten Testaments von Talmud und Rabbinen abhängig zu machen.“ (Szeretném tudni, hogy Buxtorf kitől tanulta a héber nyelv abc-jét, ha nem a rabiktól?) Jegyezzük meg, hogy itt Wort- és nyelvtani Sinn-Erklärungról, van a szó; és kérdjük meg szegény Révay árnyékát, hogy mert ő, magyar létire, legrégebb magyar nyelv- emlékeink világosításához fogni, s miért nem küldte el előbb, Kalmár György nyelvtana s Párizspápai dictionariuma kíséretével, valamelyik német akadémiának, a hol azok a „gewissenhaft Erklärer“-ek ez ő vakságában útasíthatták volna? — De honi példák se hiányzanak. Fussa végig valaki azt a glossariumot, a mely a Pesti Gábor meséi kiadásához van ragasztva, és szörnyűködjek el: miket vélt magyar olvasók előtt megmagyarázandóknak, még pedig néhány helyt igen helytelenül, a kiadó. Egy *Riedl* „Lautlehre“-t ír a mi számunkra, s legújabbban töstörzsökös magyar írónkat a nyelvészet abc-jével kínálja, s meg akarja tanítani: miként éljen és éljünk a magyar névelővel. *Budenz*, a ki ez előtt tíz évvel, azt hiszem, nem tudott különbséget tenni a *b* és *p* közt, ma már minket akar figyelteni germanismusainkra, s nem régiben azt vitatja, hogy „minden ok nélkül“ nem magyaros kifejezés, mert — a német is úgy mondja, hogy „ohne allen Grund!“ *) Nagyon sajnálánám, ha valaki a „Fordításról“ szóló cikkemben s másutt folytatott táborozásaimban megtámadott germanismusokat csak egyetlen egy esetben is ily gyarló okba fogózóknak tartaná, mintha t. i. azért volna bizonyos kifejezés *germanismus*, mivel a német is úgy mondja. Nem azért biz' a, hanem *eigenszermind* azért, mivel a magyar másként mondja. Ezt pedig: „minden ok nélkül“ és „minden igaz ok nélkül“ nem lehet másként mondani.

*) Csak *Budenz*et ne bántsuk mi! azt hiszem, senki sem vitte annyira, oly rövid idő alatt, a magyar nyelv sajátosságainak (nyelvérzékkel határos) ismeretét, mint épen ő.

Szerk.

mécseket gyűjtve, világuknál nyomozta volna a magyar nyelv igazi szerkezetét, hanem keze közt meddők maradtak, s a helyett idegen elméletek szövevényes hálójába burkoltta és nyugózta nyelvünk dicső alakját, mint a fecskefonat a luczernát. Így támadt a két szerencsétlen értekezés: „a magyar igeidőkről“ és „a magyar hangsúlyról,“ a melyeknek lehető ártalmait csak az gátolja, hogy „Értesítőnk“ lapjai aránylag kevésbé ismeretesekek az olvasó s még kevésbé a tanuló világ előtt. Egyiknek se' elegendem a czáfolatába; másutt, jelesen a „magyar mondat“ című értekezésem tüzetes résziben, lesz annak helye. Itt csak mint egyik tanúságos példáját hoztam fel annak, hogy minő viszonyban van a magyar nyelvészet a magyar nyelvvel. Annyit azonban megjegyeztek, hogy a feljebb idézett passusban az *igeidők* használatát, *értekezésében* kifejtett rendszeréhez szabta Fogarasy, s lártuk: minő frakkos dolmány kerekedett ki belőle. A *hangsúlyra* nézve pedig lássuk az eredményeket egy pár példában a szerző saját módján jelezve, a melyben, a mennyire megérthetni, a betű alá tett vonás a szanszkritból kölcsönözött jeggyel a *gravis accentust* teszi; az *n* a *primarius*, az oldalára fektetett *c* (∞) *secundarius accentus acutust* jeleli *) **).

Az ember halándó.

A lélek hálhatatlanságra teremtétt.

Sők ember meghal ifju korában.

Egy émbert ösmérek, ki kételkedik a hálhatatlanságban, a feltámadást pedig

támadja hátaözöttan.

Irodalmi árczképéknek nevéztem azokat. stb. stb.

Próbálja az olvasó, e kótázásra szavalni, és lássa aztán, reá ismer-e bennök saját magyar nyelvére! De nem is üthetett ki másként. A szerző, a helyett, hogy saját „Euréka“-jából indulva nyomozta volna: minő fölvelben találkozik össze — a mennyire jelenleg módunk van tudni, *egyedül csak* a mi nyelvünkben — két, oly különbözőnek látszó dolog, minők a hangsúly és szórend; idegen és a miénktől elvben és tárgyban merőben

*) Értekezése II. részében ezeket a jegyeket másokkal cseréli fel F., nem értesítve az olvasót felőle. Ugy hogy igazában csak az analógiánál fogva kell reá látni, hogy egy-értékűek az előbbiekkal.

**) Ez az *n* accentus nem levén nyomdánkban, kénytelenek vagyunk \wedge jegyel helyettesíteni. A betűszedő.

különböző rendszerekbe kapaszkodik. Elé- adja nekünk, mint valami iskolás gyerme- keknek, Heyse, Becker stb. általános tanait a „nyomatékok“-ról; aztán a görög, szanszkr, latin, és latinos nyelvek accentualis szabá- lyait idegen kútfők excerptáiban, a melyek az illető nyelvet nem tanultak előtt érthe- tetlenek, az ismerő előtt pedig váltig tudva, és egy pár forinttal megszerezhető nyelv- tanban mindenütt ott vannak. Megtöltve ezekből a maga és olvasói fejét egy rakás — műszóval, az ezek alatt értett vagy kép- zelt eszmékkal akarja szabályozni nyelvü- ket. Az összehasonlítás ellen nincs kifogá- som, hanem van ám — hiánya ellen; mert hiszen, a felkészítetlen anyagok kiállítása épen úgy nem összehasonlítás, mint a mé- szárszék nem terített asztal. A szerző teen- dője az lett volna, hogy elsőben is vizsgálja meg: vajon a mit a szanszkr, görög, latin, német, angol, latinos, és tegyük hozzá, még a héber nyelvben is accentusnak neveznek, egynemű és egy rovatba tartozó dolgok-e; és aztán az a nyomaték, a mely a mi nyelv-ünk sajátja, vajon mindnyájokbelivel, vagy csak némelyikökkel azonos-e, vagy minde- niktől voltaképen különbözik? Ekkor kö- vetkezne aztán a mi mondatainkban elé-

forduló nyomatékok vizsgálata, benső ter- mészetök és alkalmazásuk szerént való osztályozása inductiv uton, és magából a dologból vont elv szerint. E pedig nemhogy a szerző végetlen specialitásaiból ki tűnék, de a 242. lapon adott, és a szemnek elég rendszeresnek tetsző schemájából se vehetni ki valami olyast, vagy ahhoz közelítőt. Mi hát az a rejlő törvény, a mely a magyarban a szórendet és hangsúlyt egy kalap alá kényszeríti, vagy helyesebben mondva, egy törzsből növe két ágának mutatja ki? Ezt a terjedelmes értekezés mind két része elol- vasta után is csak úgy tudjuk, mint előtte. E nélkül pedig az egész munka gyümölcs- telen, és se idegen, se nyelvérzékít vesz- tett magyar író ki nem tanulhatja be- löle a szók helyes és nemzeties rendezése titkát. A végeredmény hát az, hogy Fogarasy ez ügyben a nyelv és nyelvészet közti hézagot nem töltötte be, az ellentétet nem békítette ki. S még nem is mondhatjuk neki, hogy „hic Rhodus, hic salta!“ — mert hisz épen az a baj, hogy magyar létire igen is sokat tánczol a szókkal s eszmékkal is, német nótára.

BRASSAI.

(Folytatjuk.)

BELIRODALOM.

VEGYES CZIKKEK NŐK SZÁMÁRA.

Irta Szabó Richárd. Pest. Emich Gusztáv tulaj- dona. (16-odrátnben 172 lap — ára 1 ft.)

Mint a czim is sejteti, a nevezett könyvecske nem akar rendszeres munka lenni. Egymással kapcsolatban nem levő rövid értekezések tára, melyeket nem tart össze egyéb, mint hogy *nők számára* írottak. Egyik szakasz a nők írói jogá- ról szól, másik jó tanácsokat ad az egészség fen- tartására nézve, harmadik gyakorlati utmutatást a lakok választására és elrendezésére. Szól azután a rendről és tisztaságról, a gazdálkodásról, ajánlja az élet- és vagyon-biztosítást, a kertmívelést; az író közül továbbá nézeteit az illetről, magasz- talja a jótékonytságot, elmélkedik „földi menny- ország“-czim alatt a megelégedésről és boldog- ságról; oktatra szól a pályavégzett növendék leánykákhoz, a mennyasszonyokhoz, végül egy szakaszt szentel a „női műveltség“-nek s egyet a „karácsonyfák“-nak.

A tartalom ezen száraz elősorolásából még nem lehet ugyan fogalma az olvasónak a könyv- ről; de nagyában már tájékozást nyerhet tárgyai- ról. Látni való, hogy sok tárgy foglaltatik benne s a berendezés, hogy az olvasmány unalmassá ne váljék, igen változatos.

Szerző mindjárt előszavában kimondja, hogy a ki csupán mulattató olvasmányt keres e könyv- ben, bátran leteheti az előszó első sorai után. *Ó a nőknek hasznos olvasókönyvet* akar adni. És valóban a külön czikkek nagy részében hasznos gyakorlati utasításokat ad a háztartás, gazdasz- szonykodás különböző ágaiban, — épületes, bár nem pedansul merev szabályokat közöl a családi és társadalmi életre. Ezen tanulságos részekért bátran ajánljuk e különben is csekély igényű könyvecsket olvasónőinknek.

Azon közönség, melynek számára iratott, kevés *ujat* fog ugyan találni benne, a családi, tár- sadalmi és gazdálkodási szabályok dolgában. Nem sokan lehetnek a műveltebb osztályban, kik mind-

azt, vagy annál jóval többet ne tudjanak; de sokszor nagyobb érdem az ugynevezett elcsépelet igazságot ismételni, mint ferde és hazug ujat mondani. Szerző maga is mondja egy helyen: „Nem kételkedem, önök mindezt jobban tudják, mint én, de sokszor nem árt figyelmeztetni az embert arra, a mit legjobban tud.“ E sorok írója e szerény szavak igazságát teljesen elismeri.

Azonban nem ártott volna egy ily oktatói akaró könyvben abból is többet mondani, a mit a szerző jól tud, de az olvasók közül kevesen. Nem árt vala bizonyos szakaszokban az általánosságok mellé, melyeket mindenki tud, több részletet tanácsot csatolni, mire nagyobb szükség van. Alig van czikk e füzetben, mely a fölvetett tárgyat annyira kimeritené, hogy sok kívánni valót ne hagyna.

Az író t hihetőleg azon tekintet tartóztatta vissza, hogy a részletezés s a gyakorlatiabb utmutatás unalmas olvasmányt tesz a cikkeiket. Ez nagy tévedés. Cikkeinek ép azon részei érdekesek, melyekben gyakorlati utmutatásokat ad. Azon czikke például, mely a lakásról szól, habár meglátszik rajta, hogy az utmutatások nem egészen a magyar háztartás szükségéi szerint készültek, érdekesebb, mint a kertmivelésről szóló czikk; mert többet tanulhat belőle az olvasó, az „egészségtani levelekben“ az általános rész untató, míg a légről, vizről, stb. szóló részek, habár szintén kevés ujat foglalnak magukban, jól olvastatják magukat.

Az ismeretterjesztő, oktató iratoknak nincs szükségök idegen czifraságokra. Érdekességet ad az olvasmányoknak magában az, hogy valami olyat mondunk el, a mit közönségünk nem tudott, vagy, így összefoglaltan, sohasem gondolt el, vagy legalább nem értette annyira jelentőségét. Mennyivel nagyobb az érdekesség, ha a közlött ismeretek épen lelki testi életünket oly közelről érdeklik, mint a minők az e czikkekre foglalt tárgyak legnagyobb része! Sajnáljuk, hogy e könyv szerzője, kinek világos, könnyű stílja ismeretei egyszerű előadására elég alkalmas, cikkeiket sokszor igen hosszúra nyújtott általános okoskodásokkal, néhol ábrándos s kissé émelygős érzélgéssel vezeti be. Ezen bevezetések többnyire meglehetősen szegények eszme dolgában, a hol okoskodók, meglehetősen üres szóvirágok, jellemző vonások helyett, kivált ott, a hol költőiek akarnak lenni. Nehány lapra terjednek néhol e bevezetések, de végeztökök ott vagyunk, a hol az első kikezdés elolvasása után voltunk. Nincs bennök a gondolatok fejlődése, haladása, — s ezért untatók ez általánosságok, holott szerző tán ezek által vélte érdekes olvasmányt tenni könyvét. A mennyasszonyról irt czikk első négy levele más hibáján kívül, azért is unalmas, mert a mennyasszonyi állapotot, a szívről, szerelemről stb. szóló oly általános phrasisokban magasztalja, hogy egyetlen lélektani, jellemző vonást sem találunk benne ez állapotról. A

czikk csak ott kezd érdeklőbb olvasmány lenni, a hol gyakorlati tanácsokat ad a leendő női házas társnak. A czikk amaz első fele már csak azért sincs helyén, mivel ott a mennyasszony azon idealis és rózsaillesztos semmiségbe elenyésző ábrándokban áll sejtelmünk előtt, melyek a tehetségtelebbe kezdő költők tündér világát képezik; a czikk másik felében csaknem a fakanálra van utasítva az ábrándkép, midőn a cselédséggel való bánásra is szabályokat találunk benne.

Elismerjük, hogy férfinak igen bajos a női életet teljesen ismerni, s szintoly bajos férfinak az aprólékos női tevékenységbe avatkozni, már csak azért is, mert a férfiui természet némi ellenszenvvel viseltetik az asszonyos ügyekbe avatkozás iránt; végre a férfi soha sem találja el úgy a hangot, melyen leányokat és fiatal nőket oktathat a női kötelességekben és teendőikben, mint egy nő. Legalább annyi sulya és hitele soha sincs szavának, mint egy nő szavának lenne.

Nem tudjuk, befolytak-e e szempontok arra, hogy Szabó Richárd a női életre kevesebb talált tudott mondani, s kevesebb részletelésbe mert bocsátkozni, mint a mennyit *használati* vágya mellett töle vártunk, — annyi bizonyos, hogy nagyobb hasznot tenne ily könyvvel egy nő, ki kétségkívül jobban ismerné a női életet, hasonló ítélő tehetség mellett jobban tudná mit szükséges tanítani, s egy kis írói tehetség mellett tán jobban s a nőkhöz alkalmazottabban tudná elmondani a mondandót, mint egy férfi.

Szerzőnek mindjárt legelső czikke arról szól, hogy a nőknek is van joguk könyvet írni, íróvá lenni. E jogot, mint pusztán jogot, tudtommal nem tagadta senki. Hogy boldog nő, gondos háziasszony és jó családi anya is lehet-e egy írónő, egy profesionatus írónő, — ezen kérdést kevésbbé vitatja szerző. Mi sem akarjuk vitatni.

Egy másik, általa szintén nem vitatott pontot azonban kiemelünk, hogy t. i. még is van a két nem írói köre közt egy kis különbség, melyet a nembeli különbség és társadalmi állás hoz magával. Vannak oly tárgyak, melyeket egy férfi írhat meg legjobban: — ilyen pl., hogy egyebet ne említsek, minden, a mi a haladtudományba vág. Vannak ellenben oly tárgyak, melyeket inkább csak nő írhat meg legjobban, s ilyenek a specifikus női életbe vágó tárgyak. Annál fogva, habár Szabó Richárd könyve sok épületest és hasznost mond el, a minthogy egy nő író is sok, ország világ által tudott hasznos dolgot mondhatna el a stratégia tárgyában — úgy véljük, hogy a „cikkeket a nők számára“ jobban megírják a valódi írónők bármilyen néven nevezendő férfinál. — Egy írónő pl. ily tárgyban kevésbbé eshetnék azon hibába, a mit Szabó R. egész könyvében látunk, hogy egyik lapon ifju költői szépelgések, másan az élet komoly kötelességeire figyelmeztető intések és prózai életbe vágó tanácsok álljanak.

JOZSA. Költemények. Irta Ponori Thewrewk Emil. A költő arczképével. Pest. 1862. Kiadja Kilián György.

Sajnáljuk, hogy fiatal hellenistánk, ki maga iránt már is érdeket gerjesztett, elég gondatlan volt föllépni e kötet költeménnyel. Egészen más, kísérleteink némely sikerültebbjét közölni a lapokban, s ismét más, egy kötet gyöngye kísérletet adni ki, kivált azzal a követeléssel, mint Thewrewk, ki egyszersmind arczképét is oda mellékelte s megengedte kiadójának, hogy könyvét oly magasztalással hirdesse, mely őt legalább is első rendű költőnké octroyálja.

Thewrewk sokban különbözik legújabb lyrikusainktól, más a tanulmánya, hajlama, izlése, de azt a közös vonást, mely, egy pár év óta, lyrai gyűjteményeink nagy részét kiválón jellemzi, benne is föltalálhatni. Mit értünk e közös vonás alatt? Amaz erőtlenséget, mely nem képes valamely eszmével vagy érzéssel megtelni vagy azt öszpontosítva kifejezni, amaz aprólékosságot, mely minden csekély benyomásnak dalt szentel, ama költői gyermekeskedést, mely szalmaszálon szappanbuborékot fú, s emez, az olvasó kedélyére nézve nyom nélküli játékban találja legfőbb gyönyörét. Nem tudjuk, tehetlenségből foly-e mindez vagy elvből. Annyi bizonyos, hogy legújabb lyrikusaink legtöbbszörében a lelkesülésnek még szikrája is alig csillámlik és semmit sem kedvelnek jobban, mint holmi kis reflexiót vagy rajzot némi érzelmi mártással föltalálni. Thewrewkben is hiányzik a lelkesülés, soha sincs annyira meghatva, mennyi csak egy dalra is szükséges, de azért mindig talál valami leírni valót, ha az mindjárt semmiség is, mindig készen áll fejében egy kis reflexio, egy-egy köznapi ellentét vagy hasonlat tropusát keresve. Oly neme ez a költészetnek, mely ellehet nem csak lelkesülés, de fölindulás nélkül is. A phantasiának és kedélynek csak annyi munkássága szükséges hozzá, mennyi elég, hogy beszélgetés közben, sétáláskor, egyre másra, mi előnkbe akad, egy-egy rövid megjegyzést tegyünk.

Valóban Thewrewk költészete nagy részt nem egyéb, mint egy utcán vagy szobájában sétáló ember megjegyzéseinek, ötleteinek összege. Csodáljuk, hogy csak egy kötetre telt. Ilyesmit sokat lehet írni egy év alatt. Nincs oly nap s a napnak oly órája, mely meg ne ajándékozhatná az embert ily nemű ihlettel, csak legyen elég türelme versbe szedni és leírni. Thewrewknek, ha nem is a legkitartóbb, de mégis elég türelme van. Lát egy szomorú legényt s nem rest feljegyezni róla legalább ennyit: annyi leány van a világon, mint virág, ha egyik hervad, virul más, kaphatsz még szeretőt, csak ne búsulj. (18 k.) Örvend, hogy kitavaszkodott, az ifjak vigadnak és felkiált: boldog az ember a lét tavaszán. (20 k.) Megvallja, hogy szenved, mert kedvese beteg, de csak gyógyítsa meg az isten, majd ép lesz ő is. (22 k.)

Lát egy öreg kintornást, ki egy udvaron sokáig játszik hangszerén, egy leányka nagyon gyönyörködik benne, de sem ő, sem más egy fillért sem vet neki, mire költőnk felsohajt: gyönyörködnek zenéjén s róla megfeledkeznek. (26.) Elmondja, hogy a lepke, ha kéjelegni akar, csak pillanatra száll a virág kelyhére, az élet is csak pillanat, azért töltse vele azt a leányka és aztán repüljön szabadon. (29 k.) Egy pár furcsa történetet is följegyez magáról; például: egy leány állott a kapuban, tüstént beszaladt a hogy őt meglátta, de költőnk csakhamar utólérte, megölelte, megcsókolta, a leányka kezdetben vonakodott, de később még ő lett a csalogató. (30 k.) Vigasztalja kedvesét, kitől bucsut vesz; ő csak távozik, de el nem távozik, s mert kedvese hűn szereti, mindig és mindenütt meg fogja találni képét, ha keblébe tekint. (39 k.) Borus az ég, hull a zápor, kedvese mind jobban simul hozzá a lugasban, szívének lángjai mind inkább nőnek s a zápor nem bírja oltani, (40 k.) A nap lemegy, a viola harmatos, az ő boldogsága is letűnt, szeme harmatos, de jó a hajnal, fölszárad a harmat, vajon fölszáradnak-e könnyei is. (43 k.) A nap leszáll, vagy a mint a költő mondja, leszendereg, búcsuzni látja kedvesét, de eljő a reggel, s kedvese elébe tűnik; a nap ismét leszáll, az ég komor, sötét; ő is bús a mint búcsuzik, de ismét eljő a reg, megint nála van s így hogy lehetne bús. (46 k.)

Még sok ily verset idézhetnénk, mert a mint mondtuk, szerzőnknek elég türelme van majd minden semmiséget versbe szedni. Nem akarunk félreértetni. Nem azt hibáztatjuk Thewrewkben, hogy nagy eszméket, emelkedett érzéseket nem énekel. Jól tudjuk, hogy látszólag semmiségből gyöngéd dal állhat elő s a köznapi dolog a felfogás és alakítás által mély jelentőséget nyerhet. Legalább Goethe nagyon tudott az ilyesmihez, noha nemcsak ebben telt kedve s épen nem csinált belőle professiót. Hanem ide egy kis phantasia és kedély kell, mindenekfelett pedig önkényesség és meghatottság, mi Thewrewkben egészen hiányzani látszik. Soha sincs megtelve tárgyával, nem képes azt költői oldalról felfogni, innen egyszerűsége mindennapiság, naivitása gyerekesség s a rhythmus a helyett, hogy emelné gondolatait, ellenkezőleg még inkább kitünteti az értelem ama rideg mesterkedését, mely költészetnek akar hazudni némi reflexiót, hasonlatot, ellentétet vagy élczet és sokszor a legizetlenebb modorban. Például, lehet-e ennél valami költőitlenebb? (85 k.):

Jég a szőlőt elverte,
Nincsen remény szüretre.
Nem lesz új bor, lesz majd ó:
Van még elég fogadó.

Az én bajom egész más,
De hogy van még kárpótlás!
Elhagyott a kedvesem,
Oda minden örömem.

Nem mondjuk, hogy az egész kötet csak

ilyenből áll, de a legtöbb hasonló ehhez. Thewrewk legsikerültebb dalocskáiban sem tud feljebb emelkedni egy-egy oly ellentétnél, hasonlatnál vagy élcznél, melyek a közönségesbnél csak valamivel jobbak. Ime itt közlünk egyet a jobbak közül, talán a legjobbat (25 k.)

Felhő vonul át az égen
És a napot elfödi
Hamar vonulj irigy felhő!
S nap kezdj újra fényleni!

Megbántottam szeretőmet;
Vigan rég nem láthatám!
Vonulj tovább komoly harag!
S lányka mosolygj ismét rám!

Még azt is meg kell adnunk Tewrewknek, hogy kerüli a dagályt, nem vadászszza, halmozza a képeket s épen nem böbeszédű. De e negatív tulajdonnal nem társul semmi positiv; e negatívításban nem annyira költői érzék vagy mügond nyilatkozik, mint inkább az érzelmi sekélyesség és értelmi ridegség. Mindamellet még ez értelemben se' lehet szabatosaknak nevezni költeményeit. Nem egyszer hallunk tőle erőltetett életet, nem találó hasonlatot s oda nem illő kifejezést. Például egy helyt azt mondja: „A rózsza, mely rejtekben áll, mily gyorsan elvirul.“ Nincs benne igazság; épen a napnak nagyon kitett rózsza az, mely a leggyorsabban elvirul. Más helyt így kiált föl:

Ha tudnék festeni, kis házát fűstenék.
Körötte volna kert, fölötte nyájas ég.
A háznak ablakán Etelka nézne ki,
S én elfutnék oda rá csókot hinteni.

Ennyi az egész költemény. Vajon meggondolta-e a költő, hogy a futásnak egy mozzanatát le lehet ugyan festeni, de benne azt, hogy valaki épen csókolódás végett fut az ablakhoz, még Rafael sem festhetné vásznára.

Verselését sem dicsérhetjük, bár el kell ismernünk, hogy az valamivel gondosb a szokottnál. Jambusra néha trocheust vagy spondeust rimmel s oly nemű rimek, mint *viharok* és *csapások*, nem épen a legkritikábbak nála. De mindezt örömmest eltűrnők, ha némi bájt tudna önteni verseibe. Csak a mértéket igyekszik megtartani, a dal-

lamossághoz nincs érzéke. Nem á tall ily monoton sorokat leírni: *szabadba vágytam látni a tavaszt; Mit vétettem ellened én istenem.* Sokszor abstract kifejezéseket használ concretok helyett s néha egész a hirlapi stylusig száll le; például: *szép ha szilárd elötörekvéssel döntve döntjük számos gátjait; Gyászolja őt az összes magyarság stb.* Sokkal otthonosb szerzőnk az olasz sonettben és a görög distichonban, mint a magyar vagy német dalformában. Sonetteiben sem sok ugyan az eszme és érzés, de legalább megvan bennök a gondolatnak bizonyos haladása s némi törekvés valami művészt adni. Valamennyire érti, hogy mikép kellene, ha nem is tudja megvalósítani. Görög modorban irt epigrammái a legsikerültebbek, mind a tartalmat, mind a formát illetőleg. Itt is van ugyan elég gyöngye, de még is többet érnek dalainál s van köztök jó is. Ha fiatal költő első kísérleteiből biztosan lehetne jóslni jövőjére, ki mernők mondani, hogy Tewrewktől legfeljebb csak epigrammokat várhatunk. Épen azért csodálkozunk, hogy műfordítmányai közt, mert ilyenek is vannak e kötetben, egyetlenegy epigrammot sem találhatni. Homerból veszünk egy pár töredéket, Bionból Adonis halotti énekét s Anakreonnak mintegy husz dalát. Méltányoljuk e törekvést és sajnáljuk, hogy nem mondhatjuk: Tewrewk felülmulta elődeit. Homert illetőleg nemcsak hogy Kőlcseyt nem multa felül, de Szabó Istvánt sem, anakreoni dalai jobbak, mint némely más kísérletek, de nem jobbak a Szabó Károlyéinál.

Még csak a czimre van egy pár megjegyzésünk, hogy azzal végezzük be czikkünket, a min talán kezdenünk kellett volna. Józsa a szerző szerint annyit tesz, mint Josephine, vagy a hogy régebben mondták Józsefa. Legyen. De mi szükség volt épen nőnévről nevezni el e könyvet? Az igaz, hogy van benne egynehány Józsához irt vers, de több van olyan, mely sem Józsára, sem Rózsára nem illik. Az ember, a mint a könyvre néz, azt hiszi, hogy az költői beszély, melynek hősnője Józsa. Semmi sem igazolja e czimet, egy kis különöz szeszély az egész, mely az olvasót már előre lehangolja, a mit, fájdalom, maga a könyv teljességgel nem képes eloszlatni.

—g.

KÜLIRODALOM.

SZERB HŐSI DALOK.

Wesely után.

A hősi dalokat *guzla* (egy húrú hegedű) mellett, leginkább Bosnia,- Herczegovina,- Czernagora- es Szerbiában éneklük.

Hogy a szerb hős minden más nemzetbelitől különbözik, a nép viszonyainak különféleségéből (t. i. más népekéihez hasonlítva) foly.

Szerbiának (virágzása és korábbi harczi idejében) a mennyi érintkezés pontja volt más elnyomott s önmagát védő néppel: épen annyi kisebb vagy nagyobb jelentőségű hézag választá el őt emezektől.

A nélkül, hogy a történelem mezején messze behatolnék, úgy hiszem, teljes igazsággal állithatom: hogy a szerb (itt csak a *dalok hőse*-ről van

szó,) azon állásában, melyet született ellenségei ellenében keres, nem úgy viseli magát mint Ossian hősei, mint Arminius, Tell vagy Winkelried, vagy mint azon hősök, kik a fényes arab kalifák alatt csodáltattak, vagy — ha tovább is vissza akarunk menni — nem úgy, mint a találékony Ulysses, az istenhez hasonló Achilles : vagy még messzebb visszamenve, nem úgy mint Herkules, Jason vagy Theseus.

Még kevesebb hasonlóságot találok a szerb hős és némely nagy szerencse-vadász, p. o. Muhamed, Roland stb. között; (leginkább *Kraljevitj* (Királyfi) Markó tartozhatnék ide.)

A fő érintkezési pont, melyben a szerb hős a most említettekkel megegyez, a *hazaszeretet*, s talán még a *tettvágy*. De a tűzhely szeretetéhez még az oltár szeretete is járul : haza és vallás szeretet a szerb hősnél testvériesen fog kezdet és lelkesíti nagy tettekre őt. Hogy a hősi erő ily indokok hozzájárultával egészen másképp fejlik ki : semmi felvilágosítást nem igényel.

Ha a szerb csupán hitéért harczol, mily könnyen ragadtatik vala (mint annyi sok más harci nép) fanatismusra. Ha csupán hazájáért és tűzhelyéért indult volna harczba : talán *józanabbul* siet vala a viadalra; mert ott, hol mind a két harczfélt a vallás köteléke fűzi össze, a győző részéről (legalább idővel) lágyabb bánásmódban részesül a legyőzött; — hiszen áldozat-adományát mindenik ugyanazon oltárra viszi!

A szerb viadalmok nem hasonlítanak az izraelitáknak a pogányokkal való csatározásaihoz; — hányszor tévováztak a hebraeusok, hányszor intette őket isten szava a próféták ajaka által! Találhatni-e *ilyenekre* a szerb mythosban? — Hogy a keresztes hadjáratokhoz sem hasonlítanak : mindenki átlátja, ki e háborúk okát, kezdetét, tartamát, és befejezését figyelmes szemmel, nyomozólag vizsgálja. — Még járul ide egy különbség. A legtöbb harcos, ki a hit védelmére fegyvert fogott, vallásának dogmáit reá akarta ellenségére erőszakolni. A szerb hősnél azonban, (mint az eposi énekekben előjő,) ez nem úgy áll; nem akar ő egyebet szabadsága physikai, erkölcsi és vallási élvezésénél; nem támad ő, csak magát védelmezi.

De legyen elég a hasonlításokból! —

Vizsgáljuk már a szerb hőst (nem a történetit de a mythosit) életének két fő, részint hazája — részint családja iránti viszonyában. Az első viszonyban látjuk egyszerre a nemes szívű oroszlánt, ki barlangjából csak akkor jő elő, ha felingerlik. Ez áll *Knézőről* épen úgy : mint *fegyvernőkéről*, *Lázár* nem fegyverkezik előbb, míg a törökök készülődését nem hallja.

Marko nem fenyegeti ellenségét *Muszsát* előbb, csak midőn viadalra szólítatják. *Szmiljanitj* Ilija (e rege már alig ismeretes) nyugodtan halad el egy török mellett, míg attól harci-bajra nem hivatik.

Ha a harcz-készülés ily ajánló színezettel bír, még ajánlóbb maga a tulajdonképeni harcz.

Nem küzd a szerb vakon, erejében elbizakodva; de gondolkozik és először mindent meghány-vet, a nélkül, hogy valamit valakivel közlene; ha tervével már tisztában van, egy sóhaj által (mely egyszer ima, mások szitok) könnyit magán és elsiet, győzni vagy meghalni. Így *Obilitj* Milos nem tudatja senkivel sem tervét, de :

„Éjfelig sir, sűrű könyje hullván;
Éjfelel túl kér segélyt az égtől;“

aztán véghezviszi merész tettét : keresztül zúrja Amurat szultánt, feláldozván önéletét.

A hősi dalokban mi gyakran láthatni, hogy a szerb hős együtt dorbézol a törökkel és dorbézol mindaddig, míg az fel nem ingerli; ekkor azonban ellenfelével kardja élet és *buzdoványa* súlyát megérezteteti.

A *cselt* tehát a szerb hős jelleméből nem hagyhatom ki; de nem értek az alatt olyant, minőt Odysseusnak Homér tulajdonit; mert ha a hős már egyszer csatába indul, bizonyosan : „győzelem vagy halál“ egyetlen jelszava.

A legyőzött és fogoly szerb csodálatraméltó kitartással türi sorsát p. o. *Marko*, nehéz fogságában. Ha azonban ő a diadalmas; úgy győzelmében nyugszik meg.

A szerb dalokban meglepő szitkozódási kifejezések fordulnak elő; inkább mondja a szerb : „ölje meg az isten“ mint : „csak megölhetném,“ így a boszúállást isten kezébe adja.

Más kisebb körülmény is mutatja a harczhoz szokott hőst. Midőn viadalra indul, *lovát*, mely szokás szerint valami jellemző p. o. *lastavica* (fecske,) *vila* nevet visel és *szablyáját* vagy más fegyver darabját meginti. (Itt a homéri alak elvitáztatlan.)

A szerb hős nem kevésbé érdekes háza körében, mint a harcz-téren, kivált ha a gyöngébb nem iránti viszonyában vizsgáljuk. A szerb nő nemcsak a görögök módjára *gynaecumi* korlátok közzé van szoritva, de miként keleten, a férfi szoros hatósága alatt áll. Addig, míg férjhez nem megy, atyja, testvére szoroson felügyel és vigyáz reá. A harczból haza térő férj-vagy testvérnek nője v. testvérije tartja lovát és kengyelét; jövendőbeli férjét nem választhatja a lány önmaga, sőt *vetot* sem mondhat ellene és még is ez a nőnem iránti kényuralom annyi figyelemmel és méltánnyal van összekapcsolva hogy nem csudálni lehetetlen.

Mily hizelgők azon kifejezések, melyekkel a szerető lány és nő (hasonlításképen) él választottját v. férjét illetőleg (p. o. *piros rózsza*, *rozsmaring-ág*, *basil cserje*, *fényes csillag*, *arany korona*, stb.) Itt a keleti nyomot vélem felfedezhetni. *)

*) Még több nyoma van nálunk magyaroknál a keletiségnak p. o. *gyöngyöm*, *rubintom*, *gyémántom*, *tubiczám*, *babám*, *galambom*, *gyöngyvirdgom* stb. Ford.

Lánykájáért mit nem tesz a szerb hős? Mily nagyon vigyáz gondjai alá bizott feleségére (óvja a széltől is!) de mégis elébe teszi hazáját.

Lázár, midőn a *Rígómezőre* ment, épen nem gondolt arra hogy Milicza czárnénak — kit ő igen szeretett — *Krusevác*-ban valakit vedőjéül és vigasztalójául hagyjon; sok kérésére azonban kapott a czárné egy szolgát, de az is, harczágyát le nem küzdhetvén — oda hagyta. Mind a mellett itt sem hiányzik a kölcsönös becsülés és szeretet.

A nő választottjájért megtesz mindent, olykor-olykor még egyéb szent kötelességeit is megsérti; általában a nő több odasimulással van a férfi — mint a férfi a nő iránt.

A gyakori járomlerázási sikertelen kísérlet és egyéb balesetek hosszú sorozata, végre talán a török szomszédság, a szerbek érző lelkében a *praedestinatio* eszméjét költé fel, és bizonyos *sorsnővérek* *) mythosának, kiket ők *viláknak* neveznek — alakítására ösztönzé őket.

Az olvasó egy igen nagy befolyásu vilát „*Kraljevitj* Marko halála“ czimű hősidalban ismerhet meg. Egyébiránt a *vilákat* a szerbek következőképen ecsetelik :

A *vilák* szőke, lobogó hajjú, fehér repdeső öltözetű, ivvel, puzdrával és nyilvesszőkkel felfegyverzett nymphák. Legjobban hűs berekben forrásoknál szeretnek tartózkodni, hol zengedeznek és körtánczot járnak. Ha halandó jön feléjük és háborgatni meri őket, az legtöbbsnyire halál fia. De *egyenként* gyakran jelennek meg az embereknek és kinekinek végzetéről tudósítást adnak. Jóllehet többsnyire *roszaknak* festvők, azonban találkoznak közöttök *jószivűek* és *pártfogolók* is; figyelmeztetik ezek kegyenceiket, sőt olykor-olykor titkos erő által gyámolítják is. Ez ismét Homéért juttatja eszembe, kinél szinte minden hősnek védistennője van.

A vilák (nevöknél fogva) más szláv törzsnél sem idegenek. A trencsényi és nyitra megyei szlávok *vylljenek* nevezik; de a lakodalom előtt meghalt menyasszonyok lelkét értik alatta. Éjfélkor keresztutakon lejtének körtánczot, és jaj azon férfinak, ki közéjük vetődik : mert mindaddig kell tánczolni, míg ki nem adja lelkét. Azonban a hős nemzeteknél nem ritka azon hit, hogy felsőbb ények az emberek sorsára befolyanak. A déli mythosnak vannak jó és rossz istenségei : *agatho* és *kakodaemonjai*, az éjszakinak *sorsnővérei*, Ossiánál az elhunyt hősök lelkei, a persa költőknél ő és gonosz tündérek.

Ugy tetszik, hogy a szerbek hősidalok előadásában oly tetszetős egyszerűségeket Chios vakdalkától vevék kölcsön. A tetteket egyszerűen és szemlélhetőleg ecsetelik, a cselekvő személyek jelleme inkább tetteikből és beszédeikből tűnik ki, mint valamely a dalhoz kapcsolt személyleírásból;

nem hiányzanak ugyan belőlök a szép leírások sem, melyek kicsinységekre is kiterjeszkednek; mindazáltal a főcselekvénnyel egybekapcsolvák, és nem kiszakasztott episodok.

A képek és hasonlítások sokkal inkább vannak kimélve mint az Iliásban és Odysseában; legtöbbsnyire rövidek és találók, s igen természetesen a nép köréből vétetnek.

Az elbeszélő alak kellemesen váltakozik a drámaival, ugyanazon szavak más szájba adatván ismételtetnek, mi csak a hatályt eszközli, a nélkül, hogy a dal vontatottá válne.

Ki van mutatva, hogy a hős dalok nagyrésze csak töredék; van köztük, mely gyakorta a hős életidőszakát sem foglalja egészen magában, de mégis mindenik dal szép, tiszta és erős öntetű. Nincs ezen töredékek közt semmi hézag, s ha időrend szerint egy egészszé lehetne őket összeütni: igen szép nemzeti eposzász válnának; — de úgy, mint most vannak, nem nőttek azzá a nép ajkán, sem pedig őseredetileg azzá készítve sincsenek.

A kifejezésre csak azon *gunyort* hozom fel, mely naivságáért tünt szemembe : egy vajda buvában tenyerével czombjára csap :

„És ütött rá ő olyan gyengéden
Hogy a skárlát felszakadt a czombján.“

A kedélyes gunyor önkénytelenül Homérra emlékeztet, ki Ulyssesről, midőn Antinoossal boszankodva szemközt áll, így szól :

„Ekkor azon futtatta eszt nagyságos Odysseus :
Sujtsa-e meg, hogy az összerogyót odahagyja az élet,
Vagy *csinján* ütven a földre terítse karával.

(Odyssea XVIII. ének, 90 sor.)

A hősidalok mértéke az öt lábu trocheus, rim nélkül, ha azonban verstanilag szoroson vizsgálók, találnánk más lábakat is; de énekléskor a rhythmus mindig egy marad.

A hősi-dalok éneklése egyhangú és nyugodt; — egy versszak úgy énekektetik mint a más, s csak bizonyos helyen magasul a hang, ha a nyomaték úgy hozza magával; hangszerrel az éneklő a dalt csak vége felé kíséri, egy rövid trillát játszván. Bizonyos nyughelyeken azonban tovább pengeti hangszerét, nehogy a hallgatóság türelmét kimerítse.

Mily kifejezésteljesen énekeltetnek gyakran edalok, ki nem lehet mondani. A hallgatók sokszor — több példa van reá — könnyeket hullatnak. A hősi dalok éneklésénél nem annyira a dallamra mint a szókiejtésre tekintenek; ezért az inkább a szavalathoz vagy melodráma-hoz, mint az énekhez hasonlít. A hősidalokat mennyire becsüli a szerb nép : kitünik *Karadzics* *) ezen

*) Dr. *Stephanovics Karadzics Farkas* gyűjtötte először össze a szerb hősi dalokat; fáradhatlanul dolgozott ő (és dolgozik jelenleg) hivatását követve. Bizonyára nem sok idő telik, el midőn Londonban szintoly méltánylólág beszélnek felőle mint Sz. Pétervárott. Ő az a szerb hősi dalokra nézve, a mi Macpherson Ossián költeményeire.

*) Sors szüzei, sorsot intéző szüzek.

szavaiból: „Igen nehéz — mond előszavában, — oly férfit találni, ki a guzlán ne tudna játszani.“ A guzlát pedig ének-kiséret nélkül sohasem játszván, bizonyára kinek guzlája van, énekel is mellé.

A guzla nagyobb méltatására a tudós Vatert hagyom szólani: „Mig — ugymond — a bentebbi Szerbiában minden háznak van egy — a valódi Szerbiában, hol a polgári rend már szaporodik, minden falunak van néhány, — Magyarország egészen elpolgárosodott vidékeinek, hol a bevándorlott szerbek letelepültek, nincs egy guzlája sem néhány ősz vakon kívül, kik a szülőföldi dalokat fentartják és énekelgetve élelmet találnak.“

Itt szükségesnek vélem megjegyezni, hogy a Szerémségben, Szlavóniában, Bácskában a guzla melletti éneklést nagyon közönségesnek tartják, és ezért a guzlát gunyosan *vakok hegedűjének* a hősodalokat pedig *vakok dalának* nevezik. De

épen ezen vakkoldusok képeznek maguk közt egy *czéh-forma* társaságot, az öregebbek tanítják az ifjakat és igy tartják fent a dicső hősodalokat. *)

E vak koldusok leginkább vásárok s bucsú-járatokon, vagy egyéb olyan helyeken, hol a nép tömegesen szokott összegyülni — mint Simonides — pénzért énekelnek; azonban nem tulságos követelők.

Hogy ez énekes társaság tagjai közt tanulak is, tudatlanok is vannak — magától értődik; mert egy rész képezi magát, más pedig csak gépiesen tanul. Vannak köztük, kik a dal közepén másikba mennek át; vagy ugyanazon dalt másodszorra másképp adják elő; de mindemellett vannak köztük olyanok is, kiknek csudálni kell kifejezés-teli éneklését.

SZÉL FARKAS.

*) E szerémi koldusoknak *Ireg* a gyűlhelyök a Szerémségben.

T Á R C Z A.

E P I G R A M M - F É L É K.

PANASZ.

Mondják: *kisebbedünk*, fogyunk! Igaz-e? Nem! Sőt mind *nagyságosak* levénk nagy hirtelen.

DICSVÁGY.

Ahítom a kitüntetést, - - dicséreten kapok, S imé a sors büntet, hiút: dicsérnek a lapok!

MAGYAR MENTE.

Fel is vették, le is tették; — a bohózatból elég! A szót, érzést, mint a köntöst, a lomtárak elnyelék; Kinek nincs más, benne egy-két árva delnő fanyalog . . . Nők istene, divat! nézz ránk, hadd maradjunk magyarok!

HAJDAN ÉS MOST.

Hajdan labda s teke volt játékszer; — már ma A gyermek kezében az: regény és dráma.

EGY COLLEGÁMHOZ.

Az, mi könnyű egynek, nehéz a másiknak, és viszont, Benned az éhhalál, bennem a koldulás költ iszonyt.

ASTRAEA.

Szem-bekötve tart vala éles szablyát s mérleget; Amaz ugy van mostan is, — e kettőnek vége lett.

DIVATOS ÁLDOZÓ.

Ide, oda, mindenüvé adsz, — kezedből morzsa hull, Innen, onnan, mindenünnen hálát lesel kamatúl; Egy oltáron lobogtasd a szétszórt, apró lángokat, S ne várj semmit, — és kedves lész áldozó és áldozat!

AZ IRODALOMBÓL.

A *kritika* irt, nyes, tép, vág, — és buján nő, hajt a *gaz*, Melyik szüli a másikat, — kérdés — ez-e, vagy amaz?

PETŐFI.

185*.

Élted- s verseidről beszél okos, bolond, Jó czimborájának sok czéda, bántva mond; Üzérség, nyegleség versbe, könyvbe foglal, Csavargó kéreget neved- s álarczoddal! . . . Hirnév, halhatlanság — ha az élet megszűn — Olyanképen áll-e, mint a bor a seprűn!?

TOMPA MIHÁLY.

M Ű V É S Z E T R A G Á L Y.

III.

A másnapot Sonet részben látogatásokra, részint az előadandó s bemutatandó darabok kiválogatására használta. — A legelső nő, ki megtisztelteték, a fiatal és szép özvegy Kulturáné volt.

A szép özvegyet a kertben virágai között találta.

— Nagysád a legelső, kinél őszinte tisztelettem bemutatom.

— Én e figyelmet értéke szerint tudom s akarom becsülni, a mint előre is biztosítatom Sonet urat kerésetlen örömemről.

A fiatal özvegy otthoniasságában még sokkal kedvesebb és elragadóbb volt, mint ünnepi elegantiájában a gyógyszerészeknél. A költő alkalmasnak találta az időt cvikkerjének feltevésére, — s felszerelt szemével meglehetősen hosszú és figyelmes szemlét tartott az özvegy vonásain.

— Valóban szép — gondolhatá magában — mert a jövő perczben már így szólott :

— Én a bravour szerepeket nagysádnak szántam — magától értődik, a szerelmes szerepeket.

— Volt idő, midőn talán örömekeket szerzett volna e megkülönböztetéssel, Sonet ur... de férjem mindössze 13 hónapja halt meg, — leánykám még mindig veszélyesen beteg... én nem játszhatom. Sonet ur, ha komolyan mérlegeli helyzetemet, bizonyosan nem fog neheztelni.

— Bizonyosan nem! Nekünk költőknek legszentebb kötelességünk egészen korlátlan tért biztosítani a legnemesebb érzelmek gyakorlatának.

— Szegény férjem! ő utolsó, perczig gyengéd és figyelmes volt irántam — ő engem bizonyosan szeretett.

— Könnyű volt neki azt tenni, mit nem tenni lehetetlen! Ő bizonyosan nehezen halt meg.

— Valóban sokat szenvedett!

— Én hármalálaltnál halnék, ha valaha ilyen nőt kellene visszahagynom.

— Sonet ur feledi, hogy a költők halhatatlanok!

— Nem volna csoda, ha nagysád körében mindent elfelednék!

Kulturáné e bókra szemérmesen süté le szeméit, csakhamar azonban czélzólag válaszolt :

— Katalint is?!...

Sonet úgy tett, mintha a czélzást nem értené, a szép özvegy azonban folytatá :

— Katalint... kihez Sonet ur ezelőtt pár héttel oly szép verset irt a „Varrótű“-ben.

— Ideal! Phantasia!

— Mig nem birjuk, minden ideal, minden phantasia.

E párbeszéd közben jelent meg a kertben Morbillonné.

Sonet metricus hajlongások között közelgett az érkező elé s e bókkal üdvözlé :

— Még e délután nagysádnál is óhajtottam tisztelkedni. De nagysád olyan, mint a mesés madár, szerencsét hoz és szerencsét visz. Szerencsét hoz nekünk jelenlétében, az enyimet pedig elviszi azáltal, hogy ma már nem tisztelkedhetem.

— Ki ily lovagiasan nyilatkozik, megérdemli, hogy azonnal lovaggá üttessék. Én Sonet urat ezennel lovagommá nevezem, s megengedem, hogy innen haza kísérjen.

Sonet e bókra, vagy mire, hirtelenében nem is válaszolhatott, mert a kertajtó néhány percz alatt többször nyilt, s mindannyiszor egy-egy asszonyság jelenkezett a háttérben.

— Meglátták, hogy idejött! sugá Morbillonné Kulturánénak — s a háziasszony társaságában mosolygva sietett a vendégek elé.

— Sonet ur itt!? Minő nem remélt szerencse! kezdé Székyné, mialatt egy csintalan pillantást váltott Bikárkosynéval.

— Mi azt hittük, hogy költőnk a szereposztással van elfoglalva — s álmodni sem mertük volna, hogy a szereplendők társaságában találjuk.

Morbillonné igen alkalmasnak találta az

időt arra, hogy míg egyrésztől büszkeségét kielégítheti, másrésztől nő barátnéit, kikről feltette, hogy egyedül a Sonetteli találkozásért sereglettek össze — kissé megszekirozhassa — s azért távozásra tett készüléket.

— Bocsánatot kell kérnem nagysádtoktól, hogy én is távozom — Morbillonné nagysád kegyes volt lovagjának választani, s megengedte, hogy haza kísérhessem. Ő távozóban van, s nekem követnem kell.

Az alig érkezettek gunyosan egymásra néztek — Kulturáné ellenben mosolygott.

Sonet, miután Morbillonnet egész az utcaajtóig kísérte volna, vig dalt füttyörészve tért szállására.

— Nos?! melyik tetszik jobban? kérde a gyógyszerészné rokonától.

— Mindkettő angyal! az egyik kellem, a másik szellem! válaszolt a lantos azon a nyelven, melyet csak az érzelmek zenészei ismernek.

Éjjeli 12 óra tájban, midőn nyugosznak minden állatok, nyugszik föld és ég, s legfeljebb néhány boldog szerelmesek vannak ébren még, zene harsant meg azon szobának ablaka alatt, melyben a költő álmodott. Felserkent. Olyan iszonyu zenére különben csak a halottak nem serkennék fel. — Kinyitá az ablakredőnyöket — s örömtől repeső kebellet ismerte fel a fáklyás-zenét.

Négy rosz cigány muzsikált és nyolcz fél fáklya világított.

— Éljen Sonet, a hivatott troubadour! — ujjongott a katinkafalvi ifjuság. Egy mérnök, két irnok, és három mészáros-legény.

— Köszönöm a nemes ifjuságnak a kegyelet e lobogó nyilatkozványát . . .

A nyilatkozvány valóban lobogó volt, mert abban a perczen égni kezdett az alacsony sertés ól . . .

Sonet, ki azonnal észrevette a tüzet, kigurva a szoba ablakon, legelső termett a lángoknál, s legkisebb tétoza nélkül végig hasalt a gyuladáson. A tűz — mely még erőre nem kapott, azonnal kialudt.

Trokár, ki incognitó szinte jelen volt a fáklyás zenénél, e megjegyzést tette: ennyi vízzel a ninivei égést is ki lehetett volna oltani.

— . . . tiltaná a szerénység e megtisz-

teltetést elfogadnom, de elfogadom azt az irodalom nevében.

Mindenféle tűznek vége lett.

— Vidéken még él az antik pietas . . . de Pesten?! . . .

A költő tele gyomorral — akarom mondani — kebellet aludt el.

IV.

A tanácskozásra kitűzött nap reggelén szokatlan mozgalom keletkezett a családkörökben. A férjek, kiknek a Sonet megjelenése óta tapasztalniok kellett, mint hanyagoltatnak el a házi dolgok legszükségesebbjei, mogorva kedélylyel és durczás arcczal jelentkezének, a nők ellenben, derüvel homlokukon, majd a tükör előtt állottak, majd pedig a ruhatár titkait szellőztették.

— Ötven egynehány évvel az asszony hatásosan csak tableauban léphet fel! jegyzé meg Dárday, félig tréfásan félig gunyosan.

— Ki szépirodalmi lapok helyett vadász-könyveket olvas, ki művészek helyett vadászebekkel társalog, nem csoda, ha így nyilatkozik; válaszolt Dárdayné, s a tükör előtt állva álfürteit próbálgatá.

— Ha Kleopatra ilyen fürtökkel birt volna, soha sem prédálandotta el Antonius Egyiptomot.

Dárdayné ingerülten hajitá a hamis fürtöket férje szemei közé, és csak ennyit válaszolt: — Antoniusért érdemes volt megőrizni a fürtöket, de ilyen durva szerető mellett megkopaszodott volna Kleopatra is.

— Én mindent elkövetek, hogy Shakespeare „Romeo és Julia“-játis eljátszszuk. Én leszek Julia! — Szólt Eszter a Sarju neje.

— Belenyugszom, de csak úgy, ha én leszek Romeo! válaszolt Sarju.

— Neked pisze orrod van, te nem lehetsz Romeo! Én csak egyetlen szerepet ismerek, mely neked való s az a Prospectusé. Az én Romeóm Karcsu Lőrincz lesz, az urodalmi irnok.

— Kedves Salamonom! nekem néhány forintba volna szükségem, hogy egyet mást vásároljak. Szalagjaim és csipkéim mind elfogytak! esengett Vakáry sebészné.

— Oh angyalom! kezdé a sebész szomorú hangon — malitia a sorstól, hogy midőn a művészet beteg és orvosolni kellene, akkor

az emberek rendesen a legegészségesebbek — ha pár nap alatt valami ragály ki nem üt, még a belépti díjat sem leszünk képesek megfizetni. — Akkor egyetlen ut marad szabadulnunk — felkérem a kerületi szolgabíró, hogy küldjön ki valahova himlőt oltani — a midőn téged magammal viszlek.

A sebésznő szemei megteltek könnyűvel — és hallgatott.

Ránthó ügyvédné, férjének egy pár magastetejű kalapját nyúzta, hogy a még meg lehetősén ép bársonyt felhasználhassa.

Trokárné férjére bízott mindent, Piskárkósy meg nejére. Széky és Székyné egész nap veszekedtek, Csillagné egész reggel a kertben szavalt, Illan jegyzőné pedig mellényt varrt férjének egy selyem esernyőből.

— Hát nekem minő szerepet szántál? kérdé rokonát a gyógyszerésznő.

— Kedvesem, te választhatsz tetszésed szerint.

— Én hát Stuárt Máriát fogom játszani.

— Azt bajosan adhatjuk — jegyzé meg a gyógyszerész műértőleg — miután ilyen kisvárosban bajosan kaphatunk hóhért!

— Valamelyik mészáros legény, ha megkérjük, bizonyosan vállalkozni fog! vigasztalódék Flamuláné, — ki naponkint bárdolja a marhákat. Stuart Máriától sem fog vissza riadni, kivált ha én játszom.

Sonet megrettent a művészi fogalom e keresetlen nyilatkozatától, s azonnal megbánta, hogy szindarab helyett hangversenyt nem ajánlott.

Az e napi ebéd az egész városkában igen röszzsul ütött ki — s a férjek nem a legkedvesebb dolgokat kívánták Sonetnek.

A kitűzött időben és helyen lassankint összegyülekeztek az uraságok és ifjak, az asszonyok és kisasszonyok.

Öt kisasszony közül, kiket eddig nem ismert, egyik azonnal feltűnt Sonetnek.

Tizenhat éves lehetett, meglehetősen erős de formás csontokkal, buja szőke fűrtökkel, nagy kék szemekkel, márvány orral, magas nyílt homlokkal, és gratiával lépésben és magatartásban.

— Kedves Nataliám! ki ezen imposant teremtés?

— Tehát nem ismered? kérdé a gyógyszerésznő némi csodálkozással. Jer hadd mutassalak be, — ti mindketten megelégedve

fogjátok érezni magatokat. Két ismeretlen, kik régóta ismerik egymást . . . ezeket mondva Flamuláné, Sonettet a lantosnak feltűnt kisasszony elé vezeté:

— Sonet Emil. Szeretett rokonom!

A leányka tudva, hogy most rá kerül a sor, előre elpirult és szép szemeit lesüté.

— Werkli Kamilla! ugy hiszem, többet nem szükség mondanom.

— A „virágtalan kaktusok“ szerzője. Nagy ég! minő találkozás! Itt e szerény városkában? Igaz! csillagok mindenütt ragyognak — virág mindenütt nyílik. Engedje e drága kezeket megszorítanom, — e drága ujjakat megsókolnom.

Sonet lelkesedve szoritá meg Werkli Kamilla kezeit — meleg csókokat szórt ujjaira, melyek még e perczen is tintások valának.

— Kedves barátném! nemde ön is közre fog működni?!

— Én mindenkor örömet áldozom a muzsáknak.

— Sokat kérek . . . oh de még valamit kérnem kell . . .

Kamilla fürkészőleg emelé szemeit az ábrándozóra . . .

— Pár sort emlékkönyvembe . . . Az emlékkönyvben nőirodalmunk örökfényű csillagai ragyognak! A Fehérek, Veresek, Katinkák, — Babusok, és Leonorák.

— Nekem is van emlékkönyvem, jegyzé meg Kamilla czélzólag.

— Keblem hervadhatlan virágaiból fogok abba átültetni!

— Az asszonyok türelmetlenkedni kezdenek! sugá Flamuláné a lantosnak.

A költő örömtől pirosan jelent meg a társaságban.

— Mindenek előtt abban kell megállapodnunk, hány előadást rendezünk, s miféle darabokat fogunk eljátszani.

— Legczélszerűbb volna olyan darabokat választani, melyekben sok szerep van, én úgy tudom, hogy asszonytársaim azt szeretnék, ha egyszerre s együtt működhetnének, — szólt Székyné némi hangnyomattal.

— Akkor Shakespeare drámákhoz kellene nyulnunk, azt pedig a mi művészetünk meg nem bírja; — jegyzé meg Eszter műértőleg.

— Nagysádnak igaza van, mi csak conventionalis darabokat executirozhatunk; fogá pártját Sonet Eszternek.

— Én csak akkor lépek fel, midőn Táblayné is szerepel!

— Én csak a Kulturáné társaságában működöm!

— Vakaryné mellett elvállalok bármi szerepet.

— A szobaleány szerepét is elvállalom, ha Flamuláné lesz a grófné.

— Hát Kamilla nagysád mit mond? kérdé mosolyogva Sonet.

— Én megnyugszom a szerepben, melyel Sonet ur megajándékoz! válaszolt a leánya szerényen.

— Így nyilatkozik a valódi genius! sugá Sonet a Kamilla fülébe, azután hangosan folytatá :

— Hát a férfiak mit mondanak?

— Mi azt mondjuk, szólt valamennyi helyett Omlay — hogy nejeink csak akkor és úgy szerepelhetnek, ha mi is szerepelünk.

Az interim igazgató hirtelen végig tekintett a társaságon, s ha bár nem olvashatá is meg tagjait, annyit azonban azonnal belátott, hogy olyan dráma tragoedia vagy comoedia, melyben ennyi szerep legyen, nem iratott sem Shakespeare előtt sem azután.

— Ha jól értettem, a társaság tagjai együtt s egyszerre akarnak játszani.

— Igaz! mi azt akarjuk! kiáltott Dárdayné.

— Szabad kérdezniem, mintegy hányan vannak, vagy lesznek a vállalkozók?

— Mintegy harminczketten!

— Shakespeare drámai közül talán egy-pár megfelel óhajainknak, de akkor is nagyságtok közül néhányan kénytelenek lesznek férfi szerepet vállalni.

— Én szívesen eljátszom Julius Caesart! szólt az ötvenéves Dárdayné lelkesedve.

— Akkor én a Brutus szerepét fogom kikérni; jegyzé meg Dárday meglehetősen haragosan.

— Mennyi lelkesedés, mennyi műszereget, mennyi nemesség, mennyi emelkedettség! — Az én repertoireim ugyan szegény annak befogadására — de én gondoltam valamit . . . egy hét alatt irok én egy vigjátékot, melyben mindenkinek jutand szerep, ezen egyetlen vigjátékot közös erővel eljatszandjuk, s annak jövedelmét — mint szíves közreműködésünk nemes gyümölcsét, felküldjük a kétszív-utczai népszínháznak. Jó lesz így!?

Sonetnek ezen önmegtagadó ajánlatába a nagyobb rész látszólag belenyugodott ugyan, a gunyoros Trokár mégis szabadságot vön magának Sonet urtól ennyit kérdeni :

— Ért uraságod a színműíráshoz is? mi eddigi irodalmi munkásságát tekintve azt hittük, hogy csak a lyrával foglalkozik.

Sonet felfogta a czélzást, de erőt vön izgatottságán, s meglehetősen nyugalommal válaszolt :

— Mi pesti írók mindenhez értünk, s hogy az irodalom minden ágát nem miveljük, az csak onnét van — hogy tudjuk magunkat tenni holmi csekélyebb ambiíon és hiúságon, s a szerepet, mely egyéniségünknek jutott, ellenvetés nélkül elvállaljuk. — Én részemről — bár a szerkesztők párbajt is vívtak dolgozataimért, nem tulajdonítok magának csalhatatlanságot, sőt hogy írói szerénységemet bebizonyítsam, vigjátékom megbíralására, mielőtt az adatnék, ezennel egy háromtagu bíráló választmányt nevezek ki. — Sarju Eszter és Morbillonné nagysága, valamint Werkli Kamilla kisasszony szívesek leendnek e tisztet elvállalni.

A kijelöltek mosolyogva hajtották meg fejöket, néhányan az asszonyok közül összenéztek, Trokár pedig ezt látszott mondani :

„Asszonyok még nem hoztak halálos ítéletet!“

LAUKA GUSZTÁV.

(Vége köv.)

SZERETNI, CSAK SZERETNI!

„Utáld az embert, a csaló
Alattomos testvérfaló
Elfásult szívü szörnyet!“
Igy szólanak sokan, kiket
A kínok árja eltemet
Hogy szellemök legörnyed.

Hiába szólnak ők nekem,
Nem tudja szerető szívem
Bús tanokat követni.
Legyek bármily boldogtalan
Örökre ez lesz jelszavam :
Szeretni, csak szeretni!

Ha átölelve tart anyám
S könyük között tekint reám
Szerette gyermekére :
Rút színlelőnek tartsam őt
S undorral nézze a szülőt
Saját magzatja, vére?

Nem, nem, — ölére roskadok,
Hő szívem hangosan dobog,
Keblem majd szétrepeszti ...
Köny folyja végig arczaim
Szív szíven, ajkam ajkain : —
Szeretni, csak szeretni!

Ha rég nem látott jó barát
Elém terjeszti két karát
Hogy kebelére zárjon :
Elutasítsam a csalót,
S egy üdvözlő baráti szót
Tőlem hiába várjon?

Nem, jó barát, vedd jobbomat!
Szívem tehozzád hú maradt,
Nem birt az elfeledni;
Csak akkor boldog e kebel
Ha szerető szívet ölel :
Szeretni, csak szeretni!

Ha mosolyogva jó felém
A lány, kit éltem reggelén
Lelkemnek eljegyeztem :
Elűzzem őt, mint kéjleányt,
Félvén, hogy szennyes bűnbe ránt
Ha keblemhez eresztem?

Nem, éltem üdve, angyalom
Tiéd e szív, a sirhalom
Mig el nem fog temetni;
Jer, hintsd be csókkal ajkamat,
Adós az egygyel sem marad : —
Szeretni, csak szeretni!

Szent érzelem, maradj, maradj
Ez ifju szívben, el ne hagyj
Mig itt e földön élek;
Minden gyönyört te édesíts
S uj fényt keblemre te deríts
Ha elborul a lélek.

Hagyd hinnem, hogy más is szeret,
Bár meg is csalnád szívemet,
Ne szűnj meg hitegetni :
Mit árt, ha álom s nem való,
Elég nekem, ha üdvadó :
Szeretni, csak szeretni!

TORKOS LÁSZLÓ.

A P R Ó P O L E M I Á K.

— A „Nővilág“ szerkesztője legközelebbi számában így sohajt fel : „A „Nővilág“ eddigelé békes egyetértésben élt laptársaival; nem bántott senkit, őt nem bántá senki. Az első eset most is áll, de az utóbbi nem, mert majd egyik, majd másik collega ront neki e lapnak, hogy miért, e talány megfejtését a közönségre bizzuk.“ Nem hiszszük, hogy mivel olvasó valami különöst találjon abban, mi a legmindennapibb dolog a világon, t. i. hogy egyik lap a másikra, mikor szükségét látja, egy pár megjegyzést tesz. Sokkal különösebb az, midőn valaki azt panaszolja, hogy őt bírálják, pedig ő békés jámbor ember, élünk békeességben, ne szóljunk egymásról, legfeljebb dicsérőleg. Leben und leben lassen. Így lehetlen a kritika. Ily elvet, legalább tudunkra és nyilván,

még senki se' hirdetett irodalmunkban s azt legkevésbé a Nővilág szerkesztőjétől vártuk, ki lapjában maga is közöl bírálatokat.

— A „Gombostű“ is panaszodik s egyenesen a Figyelőre. „Szebben senki sem igazolta az Önbírálat állítását, hogy nálunk a journalisták gyanusítani szeretnek, mint G. P., a ki a Gombostűt, mivel nem osztja G. P. ur nézetét, azzal gyanusítja, hogy azért említi az alföldi viszonyok némely árnyoldalát, mivel az alföldön nincs előfizetője. Valóban magas művészeti szempont. Ha ily okok vezetnék a journalisták tollát, akkor a Figyelőnek nemcsak az alföld, de a felföld ellen is ki kellene kelni.“ Nem árt a Gombostűnek, a többek közt, két dolgot megtanulni, ha író s illetőleg polemikus akar lenni. Először, az anonymitas tiszt-

teletben tartása rég elfogadott elv minden irodalomban. Az Önbirálatnak a Figyelőben megjelent bírálata alá (—i.) van írva s nem G. P. tehát nem G. P.-t, hanem (—i)-t kellett volna feleletre vonnia, vagy pedig magát a Figyelőt. Másodsor, a valódi író védeni vagy visszavonni szokta állításait, nem pedig megmásítani. A Gombostű úgy tesz, mint az egyszeri peres ember, ki „az ütlegből sokat elvesz és a joghoz egy tallért tesz.“ A Gombostű az alföldi viszonyok nem csak némely arnyoldalainak kiemelését dicsérte az Önbirálatban, hanem azt is, hogy az alföldön oly kezdetleges állapotban van minden, mint nagy Árpád apánk idejében. Erre mondta aztán a Figyelőben megjelent bírálata: Rózsáagi urnak alkalmasint azért tetszett annyira ez a hely, mert talán a Gombos-

tűből épen oly kevés számu példány jár az Alföldre, mint Árpád apánk idejében. Ez nem gyanúsítás akart lenni, hanem csak guny. Azt kívántuk kifejezni, hogy józan ítéletű író nem írhat alá ily badar állítást, csak oly subjectivindokból, mely nem tartozik a dologhoz. Mondhattunk volna más indokot, furcsábbnál furcsábbat, mindegy lett volna. Mi nem tudjuk, hogy a Gombostűnek mennyi előfizetője van az al- vagy felföldön, nem is szokásunk az előfizetők számából megítélni az írókat. Mi örülnénk legjobban, ha a Gombostű szépirodalmunknak oly solid, jól berendezett és nagy jövedelmű uradalma lehetne, a minőket a a barbarnek nevezett alföld nem egyet tud felmutatni.

(—i.)

V E G Y E S.

— A Kisfaludy-társaság igazgatója ismételve kéri a társaság pártolói közül azokat, kik 4 forintos illetményöket ez évre még be nem fizették, hogy azt beküldeni siessenek, annál inkább, mert a jól előre haladott nyomtatás költségeit s írói tisztelget díjakat a társaság egyébképpen nem fedezheti, s így tovább nem várhat. (Szíveskedjenek ezt a hazai lapok fölvenni újdonsági rovatukba.)

— Boczkó Dániel, volt országgyűlési képviselő, a Kisfaludy-társaság alapítói közé lépett.

— A magyar írók segély-egyletének megengedett felsőbb helyről, hogy 100,000-re szabott sorsjegyeit még 20,000-rel szaporítsa, s a 10% lottó-illetéknek csak felét fizesse.

— A nemzeti színháznál, mint halljuk, a diszletekkel kezdik a javítást. Ez is jó: de sürgetőbb is van. Oda kell törekedni, hogy a jó játék feledtse a diszitményt. Ha egyszer a színész ragadja képzeletünket, úgy leszünk vele, mint a gyermek, ki a vesszőt is arabménnek tudja képzeln.

— Petőfi haláláról — írja a M. O. — ismét egy adatot kaptunk. „A forradalmi hadjárat Erdélyben 1849 nyarán“ czim alatt Lipcsében 1863. évszámmal egy osztrák hadastyántól egy munka jelent meg, mely szerint 1849. jul. 31-én Bem, a kozákoktól üldözötve, kocsijáról, melyben Petőfivel együtt ült, leugrott és a Sztás-Kereszturra vivő országút melletti mocsárba vetette magát. Nem sokára besötétedett. Petőfi, ki Bem példáját követte, beljebb hatolt a posványba, s nem is jött elő többé, míg Bem egyedül a kereszturi utra jutott, hol huszáraival találkozott stb. Ezen új programmista (miért programmista?) szerint Pe-

tőfi a pocsolyába halt volna! — Így a M. Mi nem abban találunk képtelenséget, hogy egy tőfi pocsolyába fult, hisz ő maga megírta: „... lesz az ég harmatjából? sár!“ hanem abban, hogy Bem, ki Petőfit szerette, az „osztrák hadastyán“ szerint is kocsijában hordta, kedvencz segéde ily eltűnéséről ne szólott volna senkinek, se Temesvár körül hova még azután kijött, se utóbb a mekültekek, úgy hogy épen az „osztrák hadastyán“ számára lett legyen fentartva e homály földerítése. Bemnek ily megszabadulta rég ismeretes dolog, valaki jónak látta ehhez kapcsolni Petőfi eltűnését, talán csak azért, hogy ő is ujat mondjon.

— Vida József, tehetséges ifju költőink egyike, az egi lyceumba jogtanárrá választatott. Reméljük, e heterogen pálya nem vonja őt el a költészettől, melyben hivatásának már is szép jeleit adta.

— „Erdély történelmének“ IV. és V. kötete, a szorgalmas Kővárytól, nem sokára sajtó alá megy.

— Gr. Mikó Ádám, gr. Mikó Imre nagyményű fia, a hidvégi gr. Mikó család utolsó sarja, külföldi utjából hazatértében Linczbén folyó hó 17-én meghalt. Ha minden magyar részvéte vigasztalás lehetne a mélyen sujtott atyának... De a keserv poharát egyedül ő üríté ki, mi, bár könnyes szemmel, csupán nézők lehetünk.

— Megjelent „Az Ország tükre“ képes naptár 1863-ra, igen diszes kiállítással. Szépirodalmi és ismeret terjesztő részei elég bővek, de naptári részét teljesebbnek ohajtanók. A naptár mindenek előtt legyen naptár. Így ebben, egyebek közt, hiába keressük a két haza *posta-állomásait*, melyeket a Trattnerében is feltalálunk. A naptár egy közhasznú vade-mecum, csupán mulattató könyvvé tenni nem czélszerű, kivált ha egy *Ország tükre*. Mindamellett ajánljuk e csinos könyvet.

UJ KÖNYVEK *).

- ERDÉLY ÉRMEI KÉPATLASZSZAL. Közli dr. *Érdy* János, a magyar tudományos akadémia rendes tagja, és a magyar nemzeti muzeum régiségtárának őre. A m. tud. akadémia kiadása. Ára együtt 7 ft. (Eggenberger, Pest.)
- SZERELEM és ESKÜ. Regény. Irta *Mészáros István*. (Emich, Pest.)
- UTAZÁS KELETEN. Irta *Orbán Balázs*. V. és VI. kötet. Ára egynek 1 ft. (Stein, Kolozsvár.)
- ÖNBIRÁLAT. Irta *Arisztidesz*. (Lipsee, Gerhard Wolfgang.)
- IFJUSÁGI IRATOK a magyarhoni mindkét nembeli izraeliták számára. Az I. kötetnek 1. és 2. füzet. Többek szíves közreműködése mellett szerkeszti és kiadja *Fischer Náthán*, a győri izraelita elemi főiskolák magyar nyelvtanítója. Ára 8 füzetnek 4 ft. (Sauerwein, Győr.)
- NEMZETI HÁRFA. Magyar költőnk műveiből összeállította *Farkas Albert*. (Geibel, Pest.)
- A FELTÁMADÁS és SPIRITUALISMUS, vagyis *Védőne* a Jézus testi feltámadása igazságának a tudomány szempontjából. Irta *Filó Lajos*, nagykerősi reform. lelkész. Ára 40 kr. (Szilády, Kecskemét.)
- J. N. BOUILLY ELBESZÉLÉSEI. A francia eredetiből magyarított *Felcete Józsefné*, szül. *Szabó Ida*. I. kötet. (Emich, Pest.)
- MAGYAR SZABADELVŰ - CONSERVATIV POLITIKA. Irta *Zichy Antal*. (Pfeifer Pest.)
- BUDAPESTI SZEMLE. Szerkeszti és kiadja *Osengery Antal* L-ik füzet. Ára 10 füzetnek egész évre 10 ft. (Emich, Pest.)
- KÖLTEMÉNYEK. Irta *Dalmady Győző*. Ára 1 ft. 50 kr. (Heckenast, Pest.)
- KÉT ÉLET. Szeszélyes regény. Irta *Jósika Miklós*. Két kötet. Ára 2 ft. (Heckenast, Pest.)
- AZ ÁLLATORSZÁG KÉPEKBEN. Az ifjuság használatára írta *Sárvári Eöry Sándor* 122 fametszvényvel. Ára 2 ft. (Heckenast, Pest.)
- NAPOLEONI ESZMÉK. Irta *Bonaparte Napoleon-Lajos herceg* (III. Napoleon). Francziából fordította *Huszár Imre*. Ára 80 kr. (Laufer és Stolp, Pest.)
- NEMZETI GAZDASÁG- ÉS PÉNZÜGYTAN. Rendszeres tan- és kézi könyvül írta *Kautz Gyula*. Első rész. második része októberben fog megjelenni Ára 4 ft. (Heckenast, Pest.)
- NEFELEJCSEK. (Költmények.) Irta *Lassu Lajos*. (Sieber-örökösök, Pozsony.)
- NAYAD. Fürdői album. Szerkesztik *Balázs Sándor*, *Huszár Imre* és *Rózságyi Antal*. Első évfolyam. Ára 2 ft. (Laufer és Stolp, Pest.)
- A BIRODALOM ALKOTMÁNYOS RENDEZÉSE MAGYAR FELFOGÁS SZERINT. (Pfeifer, Pest.)
- A KIS ILONKA EMLÉKEZETE. (Költmények.) Irta *Szász Károly*. (Pfeifer Pest.)
- A REGENS LEÁNYA. Regény id *Dumas Sándortól*. Francziából fordította *Haug Ferencz*. I. kötet. (E főczim alatt is : KÜLFÖLDI REGÉNYCSARNOK. (Laufer és Stolp, Pest.)
- AZ ORSZÁG TÜKRE. Képes naptár-évkönyv, 1863-ik esztendőre. Többek közreműködésével szerkesztette *Balázs Sándor*. (Engel és Mandello, Pest.)
- STATISZTIKAI KÖZLEMÉNYEK. A hazai állapotok ismeretének előmozdítására kiadja a Magyar tudományos Akadémia Statistikai bizottmánya. Szerkeszti *Hunfalvy János*. Harmadik kötet. II. Füzet. Ára 1 ft. (Eggenberger, Pest.)
- HAZAI és KÜLFÖLDI ISKOLÁZÁS az Árpád-korszak alatt. Irta *Vas József* akad. tag. A m. t. Akadémia által Gorove-díjjal jutalmazott pályamunka. Ára 1 ft. (Eggenberger, Pest.)
- Emlékbeszéd **BAJZA JÓZSEF** m. akad. rendes tag felett. Tartotta a m. tud. Akadémia közülésében decz. 12. 1861. *Toldy Ferencz*, titoknak. Ára 20 kr. (Főczim : A M. TUD. AKADEMIA ÉVKÖNYVEI. Tizedik kötet — VII. darab.) (Emich, Pest.)
- A KÖZÉPKORI EMLÉKSZERŰ ÉPÍTÉSZET Magyarországon. A m. tud. Akadémia XX. ünnepélyes közülésében decz. 12. 1861 előadta *Ipolyi Árnold*, m. ak. r. tag. Ára 50 kr. (Főczim : A M. TUD. AKADEMIA ÉVKÖNYVEI. Tizedik kötet — VIII. darab.) (Eggenberger, Pest.)
- MAGYAR AKADEMIAI ÉRTESSÍTŐ 1859-ről. Mathem. és természettud. osztályok. Az akadémia rendeletéből kiadta *Toldy Ferencz*, titoknak. 5. füzet. (Emich, Pest 1861.)
- TEVE ÉS LÓ. Állat- és öslényntani, s a magyarok keletéről eljövételére vonatkozólag, történelmi tekintetben. *Kubinyi Ferencz* m. ak. t. tagtól. Képatlasz. (M. akad. Értesítő, 1859. — Math. és természettud. oszt. IV. szám.) (Eggenberger, Pest.)
- FEJÉR GYÖRGY Magyar OKMÁNYTÁRÁHOZ ÉVMUTATÓ. Készítette *Knauz Nándor*, m. akad. I. t. Ára 30 kr. kiadta a m. tud. Akadémia tört. bizottmánya. (A kir. egyetem betüivel, Budán.)
- AZ IZOM IDEGEK VÉGZŐDÉSEIRŐL. Dr. *Margó Ti-vadar* m. tud. akadémiai lev. tagtól. Két táblával. Akadémiai székfoglaló beszéd. Felolvasatott oct. 14-kén, 1861. Ára 80. kr. (Főczim : A M. TUD. AKADEMIA ÉVKÖNYVEI. Tizedik kötet — IX. darab.) (Eggenberger, Pest.)

NYILT LEVELEZÉS.

A. L. urnak Abony. Megkaptam, nagy köszönettel. Már félig útban valék, azért maradt el a tudósítás. Nem oly hosszú, hogy ne használhassuk: fogjuk is legközelebb. Köszönöm a jókívánatot.

T. M.-nak. Mindenben eljártam Levél megy nem soká.

Matta Jánosné urhölgynek. Élesd. A pénzküldemény, 4—4 forint, 1862-re szól. De a könyvküldemény nagyobb része is hátra van még, s nem sokára következni fog.

Horváth Ignác urnak. Pontosan megkaptuk a 8 fto,

TARTALOM.

Nyelvés nyelvészet. *Brassai*. — Vegyes czikkek nők számára. — Z. — Józsa, költemények. — g. — Szerb hősi dalok. *Szél F.* — Epigramm-félék. *Tompa M.* — Művészetragály. *Lauka G.* — Szeretni csak szeretni. *Torkos L.* — Apró polemiák. (—i.) — Vegyes. — Uj könyvek. — Nyilt levelezés.

*) Hogy ez állandó rovatot minél teljesebbé tethessük, kéretnek a t. kiadó, illetőleg szerző urak, hogy az ujonnan megjelenő művekből egy-egy példányt, vagy legalább annak egész címét, hozzánk beküldeni sziveskedjenek.
A szerkesztőség.